

2^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:
Antwoord van de Deputaten Kerkelijke Eenheid (GK-vrijgemaakt)

Woord vooraf

Eind mei 2003 werd aan alle NG-kerken het rapport *Vrouwelijke ouderlingen en Predikanten?* (april 2003) toegezonden. Dit rapport werd opgesteld in opdracht van de LV-Doorn 1998 en de LV-Amersfoort 2001.

Overeenkomstig onze opdracht stuurden we een conceptversie van ons rapport aan de Deputaten Kerkelijke Eenheid van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en aan de Deputaten Eenheid van de Gereformeerde Belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken, met een verzoek om commentaar.

Dit gebeurde begin maart 2003 en de betreffende conceptversie was, op enkele redactionele punten en op typografische details na, gelijk aan de versie "*april 2003*" die de NG-kerken ontvingen.

Op 18 september 2003 stuurden de Deputaten Kerkelijke Eenheid (DKE-GKV) ons een uitvoerig antwoord. Tevens schreven de deputaten ons het volgende:

"Wij vinden het belangrijk dat de bezinning over de vragen die u in uw rapport aan de orde hebt gesteld, voortgaat en de discussie breed wordt gevoerd.

Daarom willen wij onze reactie niet alleen aan u doen toekomen, maar graag ook publiceren in één van onze kerkelijke bladen.

Nu de conceptversie van uw rapport inmiddels publiek is geworden nemen wij aan dat u er geen moeite mee heeft dat wij ook aan onze reactie bredere bekendheid geven.

Graag vernemen wij of u akkoord gaat met publicatie van onze reactie."

Onze commissie heeft geantwoord hiermee graag akkoord te gaan.

Tevens besloot onze commissie om die reden de reactie van de DKE door middel van dit tweede rapport zonder commentaar direct aan de voorbereidingscommissie van de LV-2004 te sturen.

Wel heeft onze commissie het voornemen om in de maanden oktober en november 2003 een reactie te formuleren. Deze kan dan bij de laatste verzending van stukken voor de LV 2004 (begin december 2003) worden verspreid.

Tevens hopen we dan ook de toegezegde korte reactie van de CG-deputaten te kunnen rapporteren met eventueel commentaar van onze commissie daarop.

De Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten ingesteld door de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken Doorn 1998

September 2003

Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?

Een reactie op het rapport voor de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken Lelystad 2004: Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten? (Conceptversie maart 2003)

1 Inleiding

1

Als Deputaten Kerkelijke eenheid van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken ontvingen we van de 'Commissie vrouwelijke ouderlingen en predikanten', ingesteld door de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken 1998, een conceptrapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?', met een verzoek om commentaar daarop.

Bij dezen willen we aan dat verzoek voldoen. Daarbij brengen we de volgende zaken onder de aandacht:

- a. Deputaten Kerkelijke eenheid (DKE) zijn benoemd met een opdracht inzake kerkelijke eenheid. In dat kader zijn er gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken (CCS) van de NGK. Het onderwerp 'vrouwelijke ouderlingen en predikanten?' is noch door DKE, noch door CCS op de agenda van die gesprekken gezet. Onder de opdracht aan DKE valt niet dat we commentaar geven op zaken binnen andere kerkgemeenschappen die niet direct te maken hebben met het streven naar kerkelijke eenheid.
Het is daarom niet vanzelfsprekend dat DKE commentaar geeft op het rapport.
- b. Anderzijds begrijpen we dat u het rapport aan DKE stuurt voor commentaar. De contacten die er zijn tussen uw en onze kerken verlopen via DKE. Het feit dat die contacten er zijn, en het feit dat u prijs stelt op commentaar vanuit de GKV, heeft te maken met het gegeven dat wij, ondanks verschillen, erkennen dat we dicht bij elkaar staan en van elkaar kunnen leren. Tegen deze achtergrond willen we graag proberen aan uw verzoek te voldoen.
- c. Binnen de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken is er niet een kerkelijke discussie en besluitvorming geweest over het onderwerp 'vrouw en ambt'. Dat betekent dat we geen commentaar kunnen geven op grond van een uitspraak van *de* vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. Het commentaar dat we bij dezen leveren is niet meer dan *een* reactie uit de GKV!
- d. We willen ons in onze reactie beperken tot vragen bij stellingnames van het rapport, zonder met alternatieve stellingnames te komen. Dat kan wat makkelijk overkomen: het is makkelijker om te zeggen hoe iets niet is, dan om aan te geven hoe het dan wel is. We zien ons tot dat laatste echter niet in staat: omdat we, zoals gezegd, als vrijgemaakte Gereformeerde Kerken geen kerkelijke besluitvorming hebben gehad over 'vrouw en ambt', waarop we kunnen terugvallen, en omdat het uiteindelijk niet onze taak als deputaten Kerkelijke eenheid is om namens de GKV een standpunt te formuleren over 'vrouw en ambt'.

2 Waardering

2

Het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?' probeert een vraag te beantwoorden die breed leeft binnen kerken van gereformeerde gezindte. Over de relevante Schriftgegevens is al veel geschreven. Het rapport biedt een duidelijke inventarisatie van die Schriftgegevens, en van de argumenten die zijn gegeven voor de uitleg daarvan.

Het is terecht dat het rapport niet blijft staan bij de *Schriftuitleg*, maar doorvraagt naar het *Schriftverstaan*. Daarbij gaat het met name om de vraag in hoeverre bijbelse voorschriften zijn bepaald door hun culturele context, en welke gevolgen dat heeft voor de toepassing van deze voorschriften in onze huidige context. Daarbij raakt het rapport aan vragen die niet makkelijk eenduidig te beantwoorden zijn, maar waar niemand aan voorbij kan gaan. Het is de kracht van het rapport dat het die vragen onder ogen heeft willen zien.

Ambtsopvatting

3

Het rapport kiest er voor om aan te sluiten bij “de gangbare ambtsvisie”, en die niet ter discussie te stellen. De vraag wordt zo of zusters in de gemeente geroepen mogen worden tot de ambten “zoals wij die kennen” (16).

Deze keus is begrijpelijk, maar heeft o.i. toch wel een belangrijk nadeel. Een beperking in de vraagstelling brengt een beperking in de mogelijke antwoorden mee. Opties die gevolgen hebben voor de manier waarop we in de gereformeerde traditie omgaan met ‘ambten’ komen nu niet in beeld.

Als voorbeeld wijzen we op het feit dat in de gereformeerde traditie het houden van een preek is voorbehouden aan ambtsdragers (predikanten). Ook verder zijn vaak ‘taken’ op een bepaalde manier gekoppeld aan ‘ambten’ (pastoraat incl. tucht, diaconaat, leiding geven, enz.). Het zou de moeite waard zijn om na te gaan in hoeverre die koppelingen terecht zijn, en of het ook anders zou kunnen.

Vooruitgrijpend op het vervolg van het rapport: de commissie constateert een patstelling als het gaat om een exegetische beantwoording van de vraag of vrouwen al dan niet mogen worden toegelaten tot de ambten zoals wij die kennen.

In plaats van op de manier van het rapport (zie hieronder, § 4) over te gaan van ‘Schriftuitleg’ naar ‘Schriftverstaan’ had deze constatering ook kunnen leiden tot een bezinning op de gestelde vraag: is die vraag misschien zodanig dat de bijbel daar geen antwoord op geeft, en moeten we de bijbel een andere vraag stellen, waarop vanuit de Schriftuitleg misschien wel een antwoord gegeven kan worden?

Nu het rapport dat niet doet, gaan wij daar in onze reactie ook niet verder op in, en beperken we ons tot de vraagstelling van, en de beantwoording daarvan door het rapport.

Schriftuitleg en Schriftverstaan

4

Verstaan in plaats van uitleg?

4.1

Na een uitvoerige inventarisatie van exegetische argumenten voor resp. tegen ‘de vrouw in het ambt’ luidt de conclusie: in de weg van de exegetische *is* geen duidelijk en eenduidig antwoord te vinden (54). Daarom komt de commissie niet met een voorstel tot een (nog) grondiger exegetisch onderzoek (53).

Het rapport bepleit een andere weg: niet die van de *Schriftuitleg* (die weg loopt dood), maar die van het *Schriftverstaan* (hermeneutiek). Daaronder verstaat het rapport: het begrijpen van een uitgelegd Schriftdeel in onze huidige context (60).

Met deze manoeuvre lijkt de exegetische buiten spel gezet: Schriftverstaan vervangt Schriftuitleg. Deze indruk wordt op diverse plaatsen in het rapport versterkt.

Zo wordt er voor gepleit passages als 1 Cor. 14:34-35 en 1 Tim. 2:11-15 geen hoofdrol te laten spelen bij het bepalen van een standpunt, omdat er nog veel vragen blijven rond de precieze duiding van de door Paulus gebruikte termen (52) – dus niet op grond van de exegetische van deze gedeelten, maar op grond van het gebrek aan eenstemmigheid over de exegetische.

Sprekend over de vraag naar de toepassing van teksten stelt het rapport: “Het is duidelijk dat het in deze vraag *niet zozeer* gaat over de juiste uitleg van de teksten, *als wel* over het juiste gebruik en de juiste toepassing daarvan” (55; cursivering van ons; “niet zozeer ... als wel” is iets anders dan “niet alleen ... maar ook”¹).

Vergelijk wat gezegd wordt in verband met de toepasbaarheid van het voorschrift van Paulus dat een vrouw geen onderricht mag geven en geen gezag over de man mag hebben (1 Tim. 2:12): het antwoord op de vraag wat de exacte betekenis is van dit verbod kunnen we laten voor wat het is. “Immers, omdat wij van mening zijn dat de concrete voorschriften van Paulus nauw verweven zijn met de context waarin zij gegeven

¹ Het is waar dat de volgende zin in het rapport bijna die andere formulering gebruikt: “Het antwoord op deze vraag veronderstelt daarom niet alleen exegetische bekwaamheid, maar vooral inzicht in de boodschap van de Bijbel als geheel” (55). Maar de doorgaande lijn van het rapport is toch dat het *niet* aankomt op precieze exegetische, *maar* op inzicht in de boodschap van de Bijbel als geheel.

2^e Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:
Antwoord van de Deputaten Kerkelijke Eenheid (GK-vrijgemaakt)

worden, zijn wij voor het rechte zicht op de mogelijke toepassing ervan minder afhankelijk geworden van de precieze exegese" (98).

Wanneer het er even op lijkt dat er een beslissing wordt genomen op grond van een exegese, wordt dat direct ontkend (97).

Opvallend vonden we in dit verband ook de inventarisatie van thema's voor de hermeneutische bezinning (62v): naast de thema's 'contextbepaaldheid van bijbelse voorschriften' en 'scheppingsorde' is een apart thema "De plaatsing van het gegeven dat, ondanks de inspanningen om zorgvuldig te luisteren naar de Bijbel, in de weg van de exegese geen duidelijkheid en eenduidigheid wordt gevonden" (63). Op deze manier wordt 'hermeneutiek' een middel om het probleem op te lossen dat we het niet eens worden over exegetes. Zo lijkt hermeneutiek (Schriftverstaan) een alternatief te worden voor exegese (Schriftuitleg).

Het lijkt ons niet verantwoord om Schriftverstaan en Schriftuitleg zo tegenover elkaar te zetten.

Hoe lastig het ook is om tot eenstemmigheid te komen over de uitleg van relevante Schriftgedeelten – toch zullen we telkens weer naar de Schriften moeten luisteren.

Hoezeer het waar is dat Schriftverstaan meer is dan alleen Schriftuitleg (je kunt wel precies weten wat een tekst betekent, maar je zult je ook moeten bezinnen op de vraag of en zo ja, op welke manier zo'n tekst toegepast moet worden in onze situatie) – zulk Schriftverstaan zal toch zoveel mogelijk aansluiting moeten zoeken bij de Schrift zelf.

De rol van de uitleg

4.2

Het lijkt er op dat de soep toch niet zo heet gegeten wordt als die hierboven, op grond van diverse uitlatingen in het rapport, werd opgediend. Het leven (van een argumentatie gebaseerd op Schriftuitleg) lijkt sterker te zijn dan de leer (Schriftverstaan *in plaats van* Schriftuitleg).

Het rapport zelf schrijft dat Schriftverstaan nauw zal moeten aansluiten bij Schriftuitleg.

Impliciet in de omschrijving van het onderscheid tussen beide: de Schriftuitleg stelt de vraag "Wat staat er?", het Schriftverstaan "Wat betekent datgene *wat er staat* voor ons en onze tijd?" (60; cursivering van ons).

Verder in de verwijzing naar een opmerking van H. de Jong (die verwees naar H.J. Schilder, die weer aansloot bij S. Greijdanus) "dat hermeneutiek alleen in de nauwste samenhang met de daadwerkelijke exegese geleerd kan worden" (59 nt 31). Zo kan een hermeneutische omgang met de Schrift alleen in de nauwste samenhang met daadwerkelijke exegese beoefend worden.

We zien dat ook gebeuren waar het rapport er nadruk op legt dat uitspraken van Paulus contextbepaald zijn. Dat is een overtuiging die niet losstaat van de exegese, maar die juist voortkomt uit de exegese - Schriftuitleg in de zin van: wat betekent het Schriftgedeelte binnen zijn eigen context? (60).

Wat het rapport daarover naar voren brengt, is het overwegen waard. Het is zeker mogelijk dat de betreffende uitspraken van Paulus meer contextbepaald zijn dan we binnen de gereformeerde traditie tot nu toe gedacht hebben. Maar of dat zo is, en in welke mate, zal bepaald moeten worden vanuit de exegese, incl. de aandacht voor de (sociaal-culturele) context van die tijd.

Het één en ander betekent dat het rapport o.i. wel degelijk keuzes maakt in het exegetische debat tussen voor- en tegenstanders van de openstelling van de ambten voor zusters. Om haar eigen beeld te gebruiken (19): ook de commissie trekt een bouwwerk op met behulp van dezelfde bouwstenen (Schriftgegevens) als altijd al zijn gebruikt.

We denken dus dat de commissie minder boven het debat staat zoals dat tot nu toe gevoerd is, dan zij zelf suggereert, maar gewoon aan dat debat een nieuwe bijdrage geeft.

Het bouwproces en het eindresultaat beziend, is onze constatering: het proces bestaat uit het afwijzen van de manier waarop tegenstanders van de vrouw in het ambt de bouwstenen (teksten) gebruikt hebben, en zo ruimte maken voor de manier waarop voorstanders van 'openstelling' met hun bouwstenen werken².

² "Deze stellingname [het rechtstreeks toepassen van voorschriften Paulus is niet geboden, niet nodig, niet mogelijk en zelfs niet aan te bevelen, omdat die voorschriften en de argumenten daarbij sterk contextbepaald zijn] scheidt ruimte voor die Schriftgegevens, die er een onmiskenbare aanwijzing van zijn dat vrouwen in gelijke mate als mannen delen in de gaven van de Geest" (109).

Wat geeft de doorslag?

4.3

Waarom is het proces zo en niet andersom verlopen? Waarom is niet de manier waarop voorstanders van de vrouw in het ambt de bouwstenen gebruikt hebben, afgewezen (die manier vond de commissie toch ook niet overtuigend), en is er zo ruimte is gemaakt voor de manier waarop tegenstanders van 'openstelling' met hun bouwstenen werken?

Dat de keus zo, en niet andersom is uitgevallen berust niet op het feit dat de commissie de exegeese van de voorstanders overtuigender heeft bevonden dan die van de tegenstanders; uiteindelijk wordt toch niet geargumenteed op grond van Schriftuitleg.

Wat de doorslag geeft is het feit dat wij deel uitmaken van een cultuur waarin vrouwen in hun relatie met mannen geëmancipeerd zijn, en dat er aan die emancipatie ook kanten zitten die door veel christenen als goed beleefd worden (104-109).

We zien dat als een gevolg van het feit dat het Schriftverstaan, zoals het rapport dat opvat, onvoldoende aansluiting zoekt bij de Schrift zelf (zie boven 4.1). Het is als gevolg daarvan dat de keus voor of tegen 'de vrouw in het ambt' uiteindelijk niet voortkomt uit (een Schriftverstaan dat zoveel mogelijk aansluiting zoekt bij) de Schrift zelf, maar uit onze overtuiging van wat het beste past in onze (geëmancipeerde) cultuur.

Onze vraag daarbij is: is er dan wel voldoende ruimte gebleven voor de kritische functie van het evangelie óók in en eventueel tegenover een geëmancipeerde samenleving (109)?

Wij menen dat een keus voor of tegen 'de vrouw in het ambt' hoe dan ook moet voortkomen uit een Schriftverstaan dat maximaal geworteld is in de uitleg van die Schrift zelf.

Genesis

5

Schriftverstaan kan niet los van Schriftuitleg. Uitleg van bepaalde 'sleutelpassages', maar ook van het geheel van de Schriften.

Los van de vraag wat de commissie daar uiteindelijk mee doet (daarover ging de vorige paragraaf): het rapport biedt veel exegetisch materiaal (zoals we al schreven), en doet waarnemingen betreffende de context van Paulus' voorschriften die te denken geven. Dat is zonder meer de waarde van dit rapport!

Dat neemt niet weg dat we menen dat het rapport vraagt om aanvullingen. We constateren een manco als het gaat om het verwerken van Schriftgegevens uit de eerste hoofdstukken van Genesis. Dat heeft belangrijke gevolgen, omdat die hoofdstukken basaal zijn voor een bijbelse visie op de verhouding tussen mannen en vrouwen.

We geven eerst een opsomming van een aantal punten die we misten (5.1). Daarna analyseren we wat het rapport doet met het gegeven dat Adam als eerste geschapen is, en stellen daar kritische vragen bij (5.2). Vervolgens bespreken we wat o.i. de gevolgen zijn van de manier waarop het rapport omgaat met de gegevens uit de eerste hoofdstukken van Genesis (5.3).

Elementen uit Genesis 1-3

5.1

Naar aanleiding van Schriftgegevens uit Gen. 1-3 zijn er een aantal vragen te stellen, die in het rapport onbeantwoord blijven.

- 'adam is zowel de naam van het menselijke geslacht als geheel, als die van de man in onderscheid van de vrouw. Past dit gegeven in het hele 'plaatje' van de man-vrouw verhouding zoals Gen. 1 en 2 daarover spreken? Welke conclusie kun je aan dit gegeven verbinden? Het rapport wijst wel conclusies af, maar overweegt niet of en zo ja, wat dit gegeven te zeggen heeft over de man-vrouw verhouding (25).
- Het rapport waarschuwt ertegen om Paulus' lezing van Gen.1:27 en 5:1-2 in 1 Cor. 11:7 tot norm te verheffen voor de uitleg van die teksten uit Genesis. "Het uitgangspunt voor de exegeese van deze verzen dient immers niet te liggen in Paulus' (mogelijke) gebruik daarvan, maar in de teksten

2° Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Antwoord van de Deputaten Kerkelijke Eenheid (GK-vrijgemaakt)

zelf" (26). Dat lijkt ons correct. Maar dat neemt niet weg dat we ons de vraag moeten stellen wat wij kunnen en moeten leren van Paulus' gebruik van die teksten – voor de uitleg van die teksten zelf, en voor de toepassing van die teksten in Paulus' en in onze situatie. Deze vragen worden niet gesteld, en dus ook niet beantwoord.

- Adam geeft zijn vrouw een naam ('mannin'). Het rapport stelt: het zou kunnen zijn dat exegeten geheel aan de bedoeling van Gen. 2:23 en 3:20 voorbij gaan, indien zij daarin een argument vinden voor het gezag van de man over de vrouw (29). De vraag wat dan wèl de betekenis kan zijn van het feit dat Adam zijn vrouw een naam geeft (en niet omgekeerd), blijft onbeantwoord.
- Uit het woord 'ezer (hulp) kan niet een algemene mannelijke prioriteit worden afgeleid, zegt het rapport (28). Maar wat kan er wèl uit worden afgeleid? Wat wil het zeggen dat niet de man is geschapen als 'ezer voor de vrouw, maar de vrouw als 'ezer voor de man? Het 'ezer- zijn lijkt niet uitwisselbaar, of iets wederzijds, maar is iets unieks voor de vrouw. Wat betekent dat voor de man-vrouw verhouding, ook in onze context? Het rapport laat deze vraag liggen.
- Als keerzijde van het vorige punt: de man wordt als eerste geschapen, als eerste geroepen om de aarde te bewerken en te bewaren, en ook als eerste ter verantwoording geroepen na de zondeval (29). Deze gegevens vragen dringend om verwerking, wanneer het gaat om de man-vrouw verhouding. Het rapport is hierin opvallend terughoudend. Haast schoorvoetend komt het in drie stappen tot een erkenning van wat deze gegevens zouden kunnen betekenen voor de man-vrouw verhouding. In de volgende subparagraaf willen we dat nader analyseren.

"Eerst is Adam geformeerd..."

5.2

A. Eerst erkent het rapport, op grond van de genoemde en vergelijkbare gegevens uit Gen. 1-3, dat het "niet onmogelijk" is "hierin een bevestiging te zien van de hoofdrol die de man-mens binnen de schepping is gegeven" (30).

Wel doet het rapport in dit verband een vergaande suggestie: zou het kunnen zijn dat Gen. 1-3 de (patriarchale) wereld wil verklaren waarin het volk Israël leefde? En dat de prioriteit van de man dus verklaard moet worden vanuit het patriarchaat? Deze mogelijkheid wordt geopperd zonder onderbouwd te worden. De suggestie gaat veel verder dan wordt gerechtvaardigd met een verwijzing naar andere elementen in Gen. 1-3 die mogelijk zijn geformuleerd vanuit de leefwereld van het oude Israël (22-23). Het maakt nogal wat uit of bepaalde standen van zaken zijn *geformuleerd* in termen van een bepaald wereldbeeld, of dat die standen van zaken (i.c. de prioriteit van de man) zèlf het product zijn van een bepaald wereldbeeld. Het opperen van de mogelijkheid dat de prioriteit van de man (slechts) een weerspiegeling is van het patriarchaat in het oude Israël verdraagt zich o.i. niet met het feit dat Paulus zich beroept op de volgorde waarin Adam en Eva geschapen zijn (1 Tim. 2:13). Wanneer de suggestie van de commissie zou kloppen, zou Paulus zich dus beroepen, niet op een feitelijk gegeven (Adam eerst geschapen, daarna Eva), maar op een cultuurbepaalde invulling van de man-vrouw verhouding in het patriarchale oude Israël.

Wat op blz.30 van het rapport nog een vraag is, "op zich niet illegitiem", is op blz.77 een argument om het 'eerste-zijn' van Adam niet als een scheppingsordering te zien. "In het oude Israël was dit 'eerste-zijn' een scheppingsmatig gegeven. Zo deed de geschapen werkelijkheid zich aan de mensen voor en zo duiden *zij* dit eerste-zijn als een prioriteit die de HERE zelf stelde" (cursivering van ons). Vervolgens wordt het gegeven van het 'eerste-zijn' afgeserveerd met de opmerking: "Overzien we echter Gods openbaring in haar totaliteit, dan geldt juist van dit gegeven hoezeer het keer op keer in de omgang van God met zijn volk gerelativeerd wordt. Het als eerste ter wereld komen bevat geen norm voor alle plaatsen en alle eeuwen" (77).

We menen dat je je niet zo van dit bijbelse gegeven kunt afmaken. Het is waar dat je terughoudend moet zijn met het spreken over 'scheppingsordeningen', en dat het afleiden van normen uit de natuur makkelijk iets willekeurig krijgt (78). Maar als mensen zelf iets afleiden uit de natuur zoals wij die waarnemen is nog iets anders dan respecteren hoe God dingen geschapen heeft, volgens zijn openbaring in Gen. 1 en 2.

B. Vervolgens wordt erkend "dat degenen die op basis van Gen. 2 en 3 het hoofd-zijn van de man verdedigen daar in de tekst wel degelijk aanleiding voor kunnen vinden" (31). Maar als relativering volgt direct dat in Gods verkiezend handelen voortdurend de laatsten de eersten en de eersten de laatsten kunnen worden (31). Dat is ongetwijfeld waar (veel vrouwen zullen behouden worden, terwijl veel mannen verloren gaan, en veel vrouwen hebben op allerlei manier meer betekend dan veel mannen), maar het rapport wijst niet aan dat God op die manier ook de man-vrouw verhouding doorkruist.

2° Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Antwoord van de Deputaten Kerkelijke Eenheid (GK-vrijgemaakt)

C. Uiteindelijk is de conclusie “dat degenen die menen in Gen. 2 en 3 een duidelijke differentiatie tussen man en vrouw waar te nemen die getypeerd zou kunnen worden als ‘de prioriteit’ van de man, daar te handhaven argumenten voor kunnen aanvoeren” (31-32) – ook al wordt er direct bijgezegd dat die argumenten niet boven iedere discussie verheven zijn, en dat hiermee het laatste woord over de man-vrouw verhouding niet gesproken is (32).

Wat we missen in het rapport is vervolgens een *uitwerking* van wat die differentiatie tussen man en vrouw betekent, en hoe die ook in onze tijd vorm zou kunnen en moeten krijgen.

Later in het rapport, bij een bespreking van 1 Cor. 11:3, wordt gesteld: “Zeker, de man is als eerste geschapen en dat is niet zonder betekenis” (96). Maar ook daar wordt niet uitgewerkt wat die betekenis zou kunnen zijn. Er wordt alleen verwezen naar de bespreking van Gen. 2 en 3 (27-31), waarvan we zojuist constateerden dat die uitwerking daar niet geboden wordt. Wanneer de blijvende betekenis van “elk van God ingegeven Schriftwoord” wordt besproken, komt het rapport niet verder dan enkele vragen (103).

“Elk van God ingegeven schriftwoord is nuttig...”

5.3

Op welke manier is de Schrift “nuttig” (2 Tim. 3:16) voor ons nadenken over de man-vrouw verhouding, incl. het onderwerp ‘vrouw en ambt’, wanneer je keer op keer zou moeten zeggen dat beschrijvingen en voorschriften betreffende de verhouding man-vrouw contextbepaald zijn? Het rapport voorziet die vraag. “Betekent hun contextbepaaldheid dat zij [de behandelde Schriftdelen van Paulus] gelaten kunnen worden voor wat ze zijn?” (102).

Wij kunnen ons die vraag voorstellen. Niet allereerst en niet alleen omdat van allerlei uitspraken van Paulus wordt gesteld dat die contextbepaald zijn (we schreven al: in wat het rapport daarvoor aanvoert zit veel wat inderdaad te denken geeft), maar vooral omdat het onderwijs van de Schrift in Gen. 1-2 niet voldoende gehonoreerd is.

We steken in bij wat het rapport te berde brengt naar aanleiding van Paulus’ onderwijs in 1 Cor. 11:2-16.

- a. Het rapport waarschuwt: verhef Paulus’ lezing van Gen.1:27 en 5:1-2 in 1 Cor. 11:7 niet tot norm voor de uitleg van die teksten uit Genesis (26). Hierboven (§ 5.1) zeiden we al: dat is correct, maar dat neemt toch niet weg dat we ons de vraag moeten stellen wat wij kunnen en moeten leren van Paulus’ gebruik van die teksten – voor de uitleg van die teksten zelf, en voor de toepassing van die teksten in Paulus’ en in onze situatie.
- b. Van het spreken van Paulus over de man als ‘hoofd’ van de/zijn vrouw neemt het rapport aan dat het contextbepaald is: nauw aansluitend bij de toenmalige maatschappelijke verhoudingen (96). Wat Paulus in 1 Cor. 11:3 schrijft is een *vertaling* van Gen. 1 en 2. “Tussen het als eerste geschapen zijn in Gen. 2 en het hoofd-zijn van de man in 1 Cor. 11:3 en Ef. 5:23 valt geen is-gelijk-teken te plaatsen” (96). Laten we aannemen dat dat zo is. Maar dan blijft toch de vraag hoe wij in onze tijd het als eerste geschapen zijn van de man moeten vertalen. Aan het slot van § 5.3 melden we al dat wordt gesteld: “Zeker, de man is als eerste geschapen en dat is niet zonder betekenis” (96), maar dat dat niet wordt uitgewerkt.
- c. Wanneer het rapport zich opmaakt om aan te wijzen wat we nog steeds van Paulus’ onderwijs in 1 Cor. 11:2-16 kunnen leren, valt de oogst tegen:
 - “Mannen en vrouwen zijn niet onderling uitwisselbaar” (102). Is er tegen de achtergrond van Gen. 1-2 echt niet meer te zeggen?
 - Dat Paulus (in zijn context) spreekt over de man als ‘hoofd’ prikkelt tot nadenken: “Wat is er de reden van, dat de man – ook in onze geëmancipeerde samenleving – veelal nog ‘de eerste’ is?” (103). Een vraag vanuit de (nogal ambivalente) praktijk, maar niet vanuit het gegeven dat Adam als eerste geschapen is.
 - Verder kunnen we iets leren van het type argumenten dat Paulus gebruikt, o.a. het belang dat Paulus eraan hecht dat we als kerk Christus niet te schande maken (103).
 - Uit de onderlinge verhouding van de Vader en de Zoon kunnen we aflezen hoe man en vrouw hun onderlinge verhouding hebben te verstaan (104).

Hoe komt het dat het rapport niet verder komt in het uitwerken van wat de differentiatie tussen man en vrouw in onze tijd zou kunnen of moeten betekenen?

Binnen het rapport kunnen we alleen als verklaring vinden de wat steeds binnensluipende suggestie dat de prioriteit van de man in Gen. 1-3 een weerspiegeling en verklaring is van de

2° Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:

Antwoord van de Deputaten Kerkelijke Eenheid (GK-vrijgemaakt)

patriarchale cultuur van het oude Israël (de “niet illegitieme” vraag van blz. 30, die op blz. 77 een argument geworden is; zie hierboven § 5.2).

Wanneer je aanneemt dat Gen. 1-3 de patriarchale cultuur van het oude Israël weerspiegelt, is het moeilijk in te zien welke handvatten deze hoofdstukken nog kunnen bieden inzake de man-vrouw verhouding in onze geëmancipeerde cultuur. *Dan zijn immers niet alleen Paulus' voorschriften contextbepaald, maar ook de beschrijving van de man-vrouw verhouding in de eerste hoofdstukken van Genesis.*

Inderdaad blijkt het rapport weinig richtinggevents te ontleen aan die eerste hoofdstukken van Genesis. De verwevenheid met de context betekent, volgens het rapport, dat een rechtstreekse toepassing van concrete bijbelse voorschriften veelal niet mogelijk en niet gewenst is. Dat betekent niet, vervolgt het rapport, dat wij daardoor in het onzekere verkeren omtrent Gods bedoeling met ons leven. “God zelf, de liefde en gerechtigheid, de trouw en goedheid die Hij geopenbaard heeft in Zijn Zoon, is het kloppende hart van heel de Schrift” (79). Dat is ongetwijfeld waar, maar uit deze weergave blijkt niet op welke manier de dingen die de Schrift zegt (met name dus in Gen. 1 en 2) richtinggevend zijn voor de man-vrouw verhouding ook in onze tijd en in onze context. Wel stelt het rapport: “De Bijbel verschaft de mens een basis en bevat meer dan genoeg oriëntatiepunten om ons te helpen het leven te leven op het niveau van Gods diepste bedoelingen” (86). Maar nogmaals: welke die oriëntatiepunten zijn, en welke oriëntatie die ons bieden met het oog op de man-vrouw verhouding, dat wordt niet duidelijk gemaakt.

Kortom: doordat de eerste hoofdstukken van Genesis geen plek krijgen in de fundering van een bijbelse visie op de verhouding man-vrouw, komt die visie in het rapport nauwelijks van de grond. Dat is de reden dat we zoveel aandacht besteed hebben juist aan de manier waarop het rapport werkt met deze hoofdstukken.

Al met al hebben we de indruk dat hier sprake is van een versmalling van de basis van de christelijke ethiek, in plaats van de verbreding in het rapport van de Deputaten Echtscheiding van onze kerken, waar de commissie naar verwijst (74).

Conclusies

6

1. Het rapport brengt veel waardevol exegetisch materiaal bij elkaar voor de bezinning op de vragen rondom het thema ‘vrouw en ambt’.
2. Door bij voorbaat aan te sluiten bij de binnen de gereformeerde gezindte gangbare ambtsvisie ontnemt het rapport zich de mogelijkheid om vanuit de Schrift uit te komen bij anderen vormen van inschakeling van mannen en vrouwen dan die we nu kennen binnen gereformeerde kerken met hun (ambtelijke) structuren.
3. Het Schriftverstaan zoals het rapport dat bepleit zoekt onvoldoende aansluiting bij de Schriftuitleg. Als gevolg daarvan heeft de Schrift onvoldoende aan het woord kunnen komen wanneer de eindconclusie getrokken wordt.
4. Het rapport vraagt terecht aandacht voor de mogelijkheid dat diverse uitspraken van Paulus bepaald zijn door de context van zijn tijd – meer misschien dan we in de gereformeerde traditie tot nu toe gezien hebben.
5. Het rapport vertoont een manco wat betreft de verwerking van Schriftgegevens uit Genesis 1-2 met betrekking tot de man-vrouw verhouding.
6. Vermoedelijk als gevolg van het onder 5. gestelde geeft het rapport te weinig aandacht aan de vraag in hoeverre uitspraken (bij voorbeeld van Paulus) die misschien contextbepaald zijn, maar liggen in het verlengde van gegevens uit Gen. 1 en 2, toch ook richtinggevend kunnen en moeten zijn voor onze context.

We menen dat vragen als hierboven bedoeld (punt 5 en 6) beantwoord moeten worden voordat geconcludeerd kan worden dat de ambten van ouderling en predikant, zoals wij die kennen, kunnen worden opengesteld voor zusters.

Daarom luidt onze **eindconclusie**:

Het rapport vormt een onvoldoende basis voor de stelling dat de ambten van ouderling en predikant ook voor zusters kunnen worden opengesteld.

2° Rapport van de Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten:
Antwoord van de Deputaten Kerkelijke Eenheid (GK-vrijgemaakt)

Tenslotte

7

Het rapport van de commissie 'Vrouwelijke ouderlingen en diakenen?' heeft ons gestimuleerd om (opnieuw) na te denken over de zaken die daarin aan de orde worden gesteld. Wij verhelen niet dat wij op allerlei vragen ook geen afgeronde antwoorden hebben. Die antwoorden zullen we moeten zoeken in biddend opzien tot God.

Wij bidden voor u en voor onszelf dat u en wij "met de rechte kennis van Gods wil vervuld mogen worden, in alle wijsheid en geestelijk inzicht" (Col. 1:9), om zo in deze vragen verder te komen.

We stellen het op prijs dat u met het oog op de besluitvorming over deze voor de kerken ingrijpende zaak ook ons om commentaar hebt gevraagd. Daaruit blijkt de herkenning en verbondenheid die er, ondanks alles, is tussen onze kerken.

We hopen van harte dat de gesprekken tussen uw Commissie voor Contact en Samenspreking en ons deputaatschap leiden tot samensprekingen met het oog op kerkelijke hereniging, en dat we dan ook de vragen met betrekking tot 'vrouw en ambt' *samen* biddend onder ogen zullen kunnen zien (we herinneren ons dat uw Landelijke Vergadering van Doorn 1998 dat laatste oorspronkelijk als wens formuleerde).

Via u vragen wij de Landelijke Vergadering van uw kerken dringend om in haar beraadslagingen rekening te houden met de twee kerkgemeenschappen die dicht bij u staan (CGK en GKV). Het is niet zo moeilijk om door middel van een besluitvorming over dit onderwerp de afstand met die kerkgemeenschappen te vergroten. Wat zou het goed zijn wanneer, integendeel, een *gemeenschappelijk* beraad over deze zaken (zoals door u oorspronkelijk gewenst) de samenbinding zou vergroten!

Via u wensen we de Landelijke Vergadering 2004 de wijsheid van Gods Geest toe bij haar beraadslagingen.

Deputaten Kerkelijke eenheid
benoemd door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Zuidhorn 2002

september 2003